

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Tylios išminties buveinė

Turbūt pats didžiausias džiaugsmas, nugyvenus gerą amželį, išlaikyti šiek tiek mielos vaikiškos nuostabos. Žinoti, kad ne viskas pamatuota empirine linijoje ir ne viskas atkirpta pragmatizmo žirkėmis. Kad protingumas, su kuriuo susijusios ir kitos didžiosios dorybės (teisingumas, tvirtumas ir susivaldymas) – kilnioji dorybė ir gėrio pamatas, tačiau nereikia veržtis būti protingesniu už kitus.

Kartais užtenka, išvydus vėlyvo vakaro atšvaitus ant medžių kamienų, nei iš šio, nei iš to apsidžiaugti. Tarsi būtų išvydęs pravertus kito, keisto ir nuostabaus pasaulio vartus. Pasaulio, kurį tarsi ir pažįsti, kurį nujauti egzistuojant, tik ne visiems matomą ir atpažįstamą. Ir ne visiems miela bei priimtina. Bet juk Viešpats yra ištaręs – daug buveinių yra Danguje...

Ir svarbiausia, kad mes to nepamirštume. Ir tada Danguje sutilpsime visi (žinoma, tie, kuriems jo reikia, kurie ilgisi ir trokšta – nesiilgintiems ir netrokštantiems turbūt bus pateikta kita alternatyva, o gal nebus ir jokios). Ir nereikėtų dėl to sukti galvos, vienų tremti į pragarą, antrus – į skastyklą, trečius – tiesiai Dangop. Man regis, kad netgi alkstantys ir trokštantys dar turės praeiti ilgą ir sunkią kelionę, kad pasiektų Šviesą.

Todėl ir šioje žemėje, kur tiek daug nesutarimų ir rietenų dėl, sakyčiau, visiškai nereikšmingų dalykų, mums reikėtų suprasti, kad laiko turime tiek nedaug, kad tikrai neturime švaistyti jo niekam. Mes turime tiek nedaug laiko įgyti išminties!..

Išmintis yra visa tai, kas priešinasi šio pasaulio madoms. Tam, kas neva gerbtina, saugotina, vertintina, minima, pripažįstama. Išmintis yra tyli ir amžina. Ji atsiskiria nuo pasaulio ne todėl, kad jis jai nemiela, o todėl, kad jis neiškreiptų jos savo skubriu judėjimu ir lėkimu į pažangą, materialiais kasdienybės rūpesčiais ir gyvenimo rutina. Išmintis yra atsiskyrė ir asketė. Ji nemėgsta daug kalbėti, nes žodžiai neretai žudo išmintį.

Besivaikščiojant vėlyvą vakarą po mišką, nuo karščio leipstant paparčiams ir avietynojams, iš ugniažolių sąžalyno purpteli išsigandęs jauniklis paukščiukas ir dingsta tarp išlakių pušų. Ir ant vieno iš kamienų, prasiskverbęs pro pušų šakų vainiką, lyg degantis ochros dryžis spindi besileidžiančios saulės spinduliai. Ir mane apima džiugi nuostaba, ne, ne nuostaba, o veikiau kažkoks be galo senas, archajiškas prisiminimas, susijęs su pirmąkart teisingumu ir dorybe, su laiku, kai nebuvo mirties ir nuodėmės. Kai nebuvo nuopuolio.

Jeigu tai iš tiesų ne sentimentalus jausmų protrūkis, o prisiminimas, kokie laimingi esame, galėdami jį patirti!.. Juk tai viena iš tų nepaaiškinamų, neišaiškinamų paslapčių, kurios leidžia tikėti amžinybės prasmingumu, nors pasaulis jau beveik atėmė iš mūsų šį tikėjimą, būti įvardijęs kaip laikiną ir netgi atsitiktinę.

Renata Šerelytė

Vakaras.

Fotokūdra. It nuotr.

VAIKYSTĖS MIEGAS

*Ar jūs atsimenat vaikystės miegą
be rūpesčių, atodūsių ir be sapnų?
Kai viskas, kas nėra tyla, palieka
jūs kambarį ir greit išėina iš namų.*

*Aplinkui jus sustoja – eit, kas ėjo,
uždaro motina bais' atsargiai duris.
Už lango tik kvatoja kvailas vėjas,
tik kartkartėms šviesos šešėlis siena nusiris.*

*Ar nenorėtumėt sapnuot vaikystės miegą
kaip pasaką gražiausią iš fantazijos šalies?
Užmiršti viską, kas nemiela,
užmiršt plakimą nevilties –
ir vėl miegot vaikystės miegą
pas gimto namo užsklęstas duris.*

Algimantas Pagėgis
(Algimantas Mackus)

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2021 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Tylios išminties buveinė • **2-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius.** Likimo ženklas (2) • **4-as psl. Aldona Ruseckaitė.** „...turiu prieš akis gimtųjų vietų peizažą...“ V. Mykolaičio-Putino gimtoji sodyba-muziejus mini 50 metų sukaktį • **5-as psl. Algis Vaškevičius.** Atnaujintas Kristijono Donelaičio memorialinis muziejus Tolminkiemyje vėl laukia lankytojų • **6-as psl. Renata Šerelytė.** Mėlynbarzdžio vaikai. Ištrauka iš romano • **7-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė.** Apie knygas, kalbančias tai, ką turime girdėti šiandien • **8-as psl.** „...turiu prieš akis gimtųjų vietų peizažą..“ Tęsinys

Susitikime rugsėjo 4-ąją! Iki pasimatymo!

Redaguoja Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com • Maketuoja Jonas Kuprys

RAŠYTOJO UŽRAŠAI

Likimo ženklas (2)

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Pabaiga. Pradžia 2021 m. liepos 24 d. „Kultūroje“

V. Mačernio rankraščių likimas

Okas atsitiko su V. Mačernio rankraščiais? Tą spalio septintosios rytą Vytautas jų nė nesiruošė imti su savim. „Paimkim“, – ragino Donatas. „Velniam man juos imt. Aš viską galvoj turiu. Atmintinai žinau. Viską, kas sukurta“, – atsikalbinėjo V. Mačernis. „Tuomet aš juos paimsiu“, – nenusileido D. Banionis ir tuos tris storus, ranka rašytus sąsiuvinius pats įdėjo į čemodaną. O kai Vytautas žuvo, perdėjo į savo lagaminą, vildamasis juos nuvežti į Vakarus.

Panevėžio teatre V. Mačernio sonetai, vizijos, eilėraščiai buvo perspausdinti rašomąja mašinėle ir po truputį ėjo per rankas. Kai kurie eilėraščiai parašyti paskutinę gyvenimo vasarą, ir Donatas buvo ne vieno jų pirmasis skaitytojas. Arba – klausytojas, nes Vytautas mėgo garsiai perskaityti tai, ką tik ką sukūrė, nors šiaip jau buvo labai uždaras, tylus, ramus žmogus.

Vėliau D. Banionis ne sykį dėkojo Dievui, kad teatro sekretorė suspėjo perspausdinti tuos eilėraščių sąsiuvinius. Berods, po poros savaitių susirado jį viena nematyta panelė ir pasakė: „Aš žinau, kad tu turi Vytauto Mačernio raštus. Tačiau jie priklauso man, nes aš esu Vildžiūnaitė, jo sužadėtinė“.

– Jinai paėmė tuos raštus, ir viskas. Dingo. Ir jinai dingo, ir tie raštai dingo, – sakė D. Banionis.

O po kelių dienų pas D. Banionį atėjo iš NKVD. Pasakė: „Tu turi Mačernio raštus. Atiduok“. Uniformotasis labai užpyko sužinojęs, kad jis pavėlavo. „Kodėl atidavei?“ – šaukė. „Tai kad ne man jie priklausė“, – nesutriko aktorius.

O kur dabar tie rankraščiai, maestro sakė nežinaš. Bandė aiškintis, bet buvusi poeto sužadėtinė jam atsakiusi: „Nežinau“.

– Matyt, nori juos su savim į grabą pasiimti, – sakė D. Banionis. – Aišku, kad yra kažkur paslėpusi. Tik kodėl? O tie, kurie Ameriką pasiekė, buvo perspausdinti mašinėle.

V. Mačernio poezijos knygą D. Banionis pamatė 1970 metais lankydamasis Jungtinėse Amerikos Valstijose. Joje išspausdinta viskas, ką jis tuomet atsivežė į Panevėžį. Pradėjo domėtis, kas ir kaip. Neiškart sužinojo, kad juos užatlantėn K. Bradūnui dailimis persiuntė Eugenijus Matuzevičius.

Tiesa, knygoje nėra trijų eilėraščių, kurių rankraščiai liko pas D. Banionį. Jie rašyti paskutinėm dienom, prieš pat mirtį.

Užatlantėje maestro bandė susisiekti su P. Jurkum, „Darbininko“ laikraščio redaktorium. Atvykęs į New Yorką, paskambino, pasisakė, kas esąs. Tačiau išgirdo tai, ko tikrai nesitikėjo: „Neturiu laiko“. Taip ir nesusitiko.

– Matyt, jam buvo per sunku, – bandė pateisinti tų tragiškų jaunystės laikų pažįstamą. – Dėl tos minties, kad reikėjo likt, o ne bėgti ir išvažiuot kartu, ir kad taip susiklostė...

Ir po daugelio metų D. Banionis negalėjo pateisinti tų, kurie sakė: „Jūs nebėkit. Amerikonai ateis“.

– Buvo didžiausi įtikinėjimai, o patys pirmieji pabėgo...

Ne, D. Banionis niekada nesigailėjo likęs tėvynėje. Taip buvo lemta. Kaip, deja, lemta buvo V. Mačerniui pačioje jaunystėje, pačiame talento sužydėjime visam atgulti toje pačioje tėvynės žemėje.

Išsiruošus pas Mačernį

O prie Vytauto kapo D. Banionis atvyko jau po laidotuvių. Aplankė tokiu artimu, beveik broliu tapusio poeto kapą. Ten, kur Vytautas mėgdavo pasėdėti vienas ir rašyti eilėraščius. Ten, kur ir jie su Vytautu yra tyliai sėdėję.

Daug kartų ir po to čia lankėsi. O susikaupimo akimirka vis galvodavo: kas labiausiai artima buvo žmogui, kuriam Dievas atseikėjo tokių didelių gabumų, bet pagailėjo laiko šioje Žemėje.

Išsiruošęs pas Mačernį, pasakojo D. Banionis,

Žemaičių Kalvarija, 1940 m. vasara. Iš k.: J. Jurkus, P. Jurkus ir Vytautas Mačernis.

visų pirma pamatęs baltus bazilikos bokštus, švintinius iš tolo. Aukštos, gražios, galybe šviečiančios, net devyniais altoriais – lyg pasakoj – turtingos. Kiek žmonių Marijos paveikslas nuo mirties, nuo ligų išgelbėjo, stiprybės suteikė. O štai Vytautui nepagelbėjo.

Dabar nebepamena, sakė, kas vieno tokio atsilankymo metu papasakojo apie pirmąją bažnytelę, dar Karaliaus Mindaugo matytą. Ją tik Šv. Jono kalnas mena. Tačiau nuo jo, jei labai panorėsi, sakė tas

Vytauto Mačernio sužadėtinė Bronė Vildžiūnaitė

nepažįstamasis, visai nesunkiai išvysį netgi tolimus 1639-uosius – tą didelę dieną, kai vyskupas Jurgis Tiškevičius su daugybe kunigų ir minia tikinčiųjų pirmą kartą iškilmingai apėjo kalnų stotis, takus nuo koplyčios iki koplyčios barstydamas žemėmis, atvežtomis iš Jeruzalės.

Kai vos ne visa Lietuva suplūsta į atlaidus, į Mergelės Marijos aplankymą, kai vis eina ir eina – akimis į baltus bazilikos bokštus – su Dievo ir Mergelės Marijos vaizdu lūpose Lietuva – pagerbiamas ir V. Mačernis, kurio žūties vietoje amžiams išliko jį prisimenantys žodžiai. Iš toli, iš labai toli į širdį ir dar giliau švyti baltieji bokštai ir Kristaus kančios stotys, žmonių išsaugotos per žiaurios bolševikmečius. Tačiau perskaitęs P. Jurkaus eilėraščio

Kauno Maironio lietuvių literatūros muziejaus nuotraukos

eilutes *Dievo Motina Marija, / Tu tiek amžių sergsiti mus, / Tu švieti iš Kalvarijos, / guodi vargstančius visus*, visada labai nuliūsta.

Ar bereikia aiškinti, kodėl?

Ką išpranašavo Liūnė Janušytė?

Toji diena D. Banioniui jau visam likusiam gyvenimui suformavo požiūrį į likimą. Gal per skambiai, pernelyg valdiškai pasakytą, tačiau jaunasis menininkas savo mintimis vis grįždavo ir grįždavo į nelemtąją spalio septintąją, bandydamas įvairiai dėlioti aplinkybes, susiklosčiusias iki jos.

– Ne be reikalo graikai spėliojo, kas tavęs laukia. Pasakė Sofoklis, kad užmuš savo tėvą Edipas, taip ir atsitiko, – kalbėjo D. Banionis, kuriam likimas tėvynėje buvo ypač palankus. – Likimas priklauso nuo susiklosčiusių aplinkybių. Juk tik per jas tuomet žuvo Mačernis.

Tai – ne vienintelis jaunojo menininko susitikimas su paslaptinąja pasaulio puse. Pirmasis (tiesa, tik prie burtų stalelio) įvyko gerokai anksčiau – dar vokiečiųmečiu.

Pagarsėjusią rašytoją satyrinę D. Banionis žinojo iš jos kūrinių dar Smetonos laikais. Kurį laiką Liūnė Janušytė gyveno su J. Miltiniu Paryžiuje. Būdama kairiųjų pažiūrų, pirmosios sovietinės okupacijos metais susipainiojo ir, atėjus vokiečiams, atlėkė į Panevėžį, nes Vilniuje pasilikus, ko gero, būtų sušaudę. Aktoriai eidavo pas ją išsiburti – šito meno Liūnė mokėsi Paryžiuje pas plačiai pagarsėjusius arabų specialistus. Laikas buvo toks, kad nežinojai, ko sulauksi rytoj, todėl sužinoti ateities veržėsi visi.

Užmokestis už pranašystes buvo vienodas visiems – šnapsas, kuris vokiečių okupacijos metais buvo gaunamas tik pagal korteles. Nuėjo pas L. Janušytę ir D. Banionis.

Vienam interesantui buvo skiriamas visas vakaras. Ir delnas, ir akys, ir gimimo data, ne tik kortos sprendė, kas gi laukia, ko nepavyks išvengti.

– Trys dalykai išsipildė, – sakė D. Banionis. – Ir ne man vienam. Todėl aš tuo tikiu. Tik reikia mokėt skaityti...

Ką gi išpranašavo L. Janušytė? „Po kelių dienų tavo giminaitį suims vokiečiai ir išveš į lagerį. Bet jis grįš“, – tokia buvo pirmoji pranašystė. Ir netruko išsipildyti: švogeri, jau spėjusį nukentėti nuo bolševikų, suėmė gestapas drauge su žinomais Lietuvos inteligentais jau už poros dienų. Taip, jam pavyko išlikti gyvam. „Norėsi pabėgti į Vakarus, bet tau nepasiseks. Liksi Lietuvoje“, – tai – antroji pranašystė. Išsipildė ir trečioji, apie kurią būrėjai tuomet į akis pasakė: „Nesąmonė“. L. Janušytė pra-

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

našavo: „Būsi Panevėžio teatro vadovu“. Juo paskyrė 1980 metais.

Kelias į didžiąją sceną

Kas D. Banionį paskatino kūrybai? Ir kodėl būtent tokiai sričiai kaip keramika, su kuria, baigęs specialiuosius mokslus, daugiau kaip ir nebesusidūrė.

– Aš visada labai norėjau vaidinti, – pasakojo D. Banionis. – Nuo pat pirmojo skyriaus. O pradėjau nuo eilėraščių deklamavimo.

Gimė ir augo Kaune neturtingo amatininko – siuvėjo šeimoje. Kadangi tėvas neturėjo lėšų sūnų leisti į gimnaziją, atidavė į Amatų mokyklos keramikos skyrių. Galėjo būti ir dar keistesnis pasirinkimas, nes tėvas buvo nutaręs sūnų išmokyti šaltkalvio remontininko specialybės. Visa laimė, kad visos vietos jau buvo užimtose. Ko norėtų pats Donatas, niekas neklausė.

Taip lėmė likimas, kad, mokykloje sukūrus dramos būrelį, šalia atsirado dar vienas būsimas žymus artistas – V. Blėdis, kaimietukas, atėjęs iš jaunųjų ūkininkų ratelio. Jie ir mokėsi vienas kurse. Kai kurie to dramos būrelio nariai vėliau buvo pakviesti į Darbo rūmų jaunimo teatrą, iš kurio J. Miltinis sukūrė plačiai išgarsėjusį Panevėžio teatrą. Taip ir D. Banionis atėjo į didžiąją sceną. Aktoriumi kandidatu tapo 1941 m. birželio 1 d., o jau prasidėjus karui – aktoriumi.

Nors niekada nesiruošė būti artistu, pats gyvenimas stūmė tik į tą pusę. Ir dar, anot paties maestro, viena svarbi smulkmena: kur besimokė, visada buvo pirmuoju mokiniu. Gaudavo tik penketus. Kitaip negalėjo. Kai pirmajame skyriuje gavo ketvertą, taip verkė, kad ir šiandien atsimens. Suaugusiųjų gimnaziją taipogi baigė penketais. O Lietuvos valstybinę konservatoriją – *raudonu* diplomu, t. y. diplomu su pagyrimu.

Dialogas apie kūrybą

Kas D. Banioniu, suvaidinus daugiau kaip šimtą vaidmenų teatre, aštuoniasdešimt vieną – kine bei televizijoje, yra kūryba? Ar daug kartų keitėsi jos samprata? Kokios įtakos tam turėjo didžiulė šlovė ir pripažinimas?

– Man vienintelis dalykas turėjo įtakos, tai – J. Miltinio mokslas. Tikrai. O visa kita, kas ką rašė prirašė, tai... – prieštarauti neleidžiančiu tonu tvirtino maestro.

Taip, sakė D. Banionis, niekas nenuneigs, kad pelnyta daug pripažinimo ženklų. Jis – ir tarpautinės teatro akademijos, kurios būstinė Paryžiuje, akademikas, ir SSRS liaudies artistas, ir Kanų festivalio laureatas, ir Karlovy Varuose sulaukęs aukščiausio įvertinimo, ir Panevėžio miesto Garbės pilietis, ir... Tačiau visa tai, esą, ne jo nuopelnai. Pasiekimai teatro scenoje priklausą J. Miltiniui, kine – Vytautui Žalakevičiui, Grigorijui Kozincevui, Konradui Volfui, Andrejui Tarkovskiu. Jis pats nieko nepadaręs.

Keista, žinoma, tokių dalykų klausytis, todėl belieka prieštarauti.

– Gerai, kad buvo iš ko padaryt...

Nepasidavė maestro. Ir susidarė išpūdis, kad tai visai ne perdėtas kuklinimasis. Tikras įtikinėjimų meistras, tas D. Banionis.

– Nebūtų buvę Miltinio, nieko nebūtų buvę. Pavyzdžiui, tą patį spektaklį – „Lauke už durų“ – statė ir Rygoje, ir ten buvo visiškai pralaimėjimas. O Miltinio kūrinys iškilo iki aukščiausios prabos. Ir taip buvo visur.

D. Banionio tvirtinimu, iš šimto spektaklių gal penkiuose, o iš kine suvaidintų – šešiuose, septyniuose jo indėlis didesnis. O visa kita – režisierių nuopelnas.

– Kai nebėra režisierių, nebėra ir teatro. Tovstonogovo nėra, – teatro nėra. Miltinio nebėr Panevėžio teatre, – teatro nėra. Kur tik nėra asmenybės, ten nėra ir teatro. Teatrą daro režisierius asmenybė.

Mano praktika taip rodo. Mazina be Felinio – nulis. Smoktunovskis be Tovstonogovo – nulis.

Aktorius pasakojo išpūdžius, neseniai patirtus Maskvoje. Pasižiūrėjus keletą spektaklių teatre, garšėjusiam visame pasaulyje, pasidarė kraupu.

– Dėl to, kad ne Tovstonogovas prižiūri tuos spektaklius, o stato pravažiuojantys režisieriai. Šiandien jie čia, o rytoj jau kitame teatre. Ar galima taip sukurti ką nors gero? Šablonus varo, ir tiek. Svarbiausia – kad būtų nuogas užpakalis, kuo daugiau sekso ant scenos, nes tai – vienintelis teatro išgelbėjimas.

Mūsų dialogas apie kūrybą, šių eilučių autoriui vis įpilant žibalo ir bandant įrodyti, kad gal vis dėlto nedera ignoruoti situacijos, kai talentingas režisierius susitinka su talentingu aktoriumi, tęsėsi gana ilgai. Kiekvienas likome prie savo nuomonės. O štai dėl filmo „Soliaris“, kuriame pagrindinį vaidmenį atlieka George Clooney, versijos vertinimai nesiskyrė: prie gero kūrinio rankas prikišus amerikiečiams, jis tapo eiliniu komerciniu Hollywoodo produktu. D. Banionis skaitęs ir ne vieną žinomų kritikų atsiliepimą, kur nedviprasmiškai pasakyta: bandė imituoti Banionį, bet nepavyko. Kam reikėjo taip iškraipyti „Soliarį“? Daug meilės scenų, sekso, o iš tikrųjų tai jau filmas ne apie ką.

– Liūdna prisipažinti, tačiau vis dažniau praeinu pro teatru, – sakau maestro, atidžiai stebėdamas, kokios reakcijos sulauksiu. Neslepiu, kad dauguma dabartinių spektaklių nebejaudina, o ieškojimais atstumia. Prisimenu, kokį išpūdį kažkada yra padaręs Samuelio Becketto „Belaukiant Godot“, o taip pat spektakliai, kuriuose vaidino gerbiamas pašnekovas. O tokia ilga įžanga todėl, kad rūpi iš D. Banionio išgirsti atsakymą, kas jam asmeniškai nepriimtina šiuolaikinėje scenoje, kodėl vis dėlto klostosi tokia situacija.

– Todėl, – atsakė D. Banionis, – kad meno kryptis pasisuko visai į kitą pusę. Į komercinę. Pataikaujant eilinei, žemo skonio publikai.

Aktorius sakė negalįs ilgiau kaip penkioms minutėms įsijungti televizoriaus. Štai toks šiuolaikinis menas. Kalba apie tai, kad mene visada buvo pakilimai ir kritimai, ir šitaip yra paties Dievo skirta. Pakyla teatrai ir nusmunka. Taip buvo su graikų teatru, su Shakespeare'o, Stanislavskio laikų teatru. O tikėtis – kaip visada! – reikia atgimimo. Taip, kaip, tarkim, atgimė XIX amžiaus Rusija. Ateis nauja

Vytautas Mačernis su bičiulėmis, 1944 m. vasara.

karta, gims protestas prieš tai, kas yra.

Maestro įsitikinimu, tas pats šiuo metu ir muzikoje. Turint omeny Bachą, Handelį, Chopiną ir kitus genijus, belieka konstatuoti: ar tai, kas šiandien sukuriama, muzika? Bent jis nevadinąs to muzika.

„Kokį vaidmenį beskirtų, visada jo bijojau“

D. Banionis tvirtino nesąs iki galo patenkintas nė vienu savo vaidmeniu. Kuriuos vis dėlto išskirtų kaip reikšmingiausius? Tuos, kurie sukurti spektakliuose „Heda Gabler“, „Lauke už durų“. Nebijodamas likti nesuprastu, sakė, kad jam labai artimas ir Pavkos Korčiagino vaidmuo – „toks žmogiškas, tikras“.

Maestro atkreipė dėmesį į jį vis lydėjusią, vis pasikartojančią situaciją: už tuos vaidmenis, už kuriuos norėta jį sunaikinti, gauti didžiausi apdovanoji-

mai. Pradedant Vaitkum kino filme „Niekas nenorėjo mirti“. „Puikus filmas, – rašė vienas recenzentas, – tačiau didelė nesėkmė, kad jame Vaitkų vaidina Banionis“. O paskui pasipylė visai kitokie vertinimai.

– Ir teatre su pirmaisiais vaidmenimis klostėsi panašiai. Kol suvokiau: jeigu pirmosiose recenzijose apie mane rašoma blogai, baigsis labai gerai. Toks lyg ir humoras, – šypsojosi aktorius.

Bandyta sutaršyti ir kuriant vaidmenį kitame, vėliau kaip tik dėl D. Banionio plačiai pagarsėjusiam filme „Ne sezono metas“. Ir ne bet kaip – „nuėmė“ aktorių įpusėjus filmo kūrimą. Porą savaitių ieškojo kito. Sakė, kad D. Banionis nepanašus į sovietinį žvalgą: ir neaukštas, ir ne šviesiaplaukis, ir nelieknas. O kai vis dėlto buvo sugražintas į filmavimo aikštelę, filmą užbaigus laukė didžiulė sėkmė. Ir – naujas požiūris į išskirtinės profesijos žmones.

Netikėtas prisipažinimas:

– Kokį vaidmenį beskirtų, visada jo bijojau.

Ir čia pat maestro pastebi, kad ir visada stengdavosi suvaidinti tik gerai. O jau pats niekada nėra pareiškęs noro suvaidinti tą ar kitą, neabejojo, kad režisierius kur kas geriau mato ir supranta. Jam visada kėlė nuostabą tie kolegos, kurie į kairę ir į dešinę aiškino trokštą suvaidinti Hamletą: „Duoda tokiam Hamletą, o jis, atsiprašant, ir apsi... Maža, ko tu nori...“

Daug ir įvairiai rašyta, pasakota apie J. Miltinį ir jo santykius su aktoriais. D. Banionis jau minėjo, kad tai buvo režisierius, kuriuo tikėjo ir pasitikėjo besąlygiškai. Tačiau būdavo visko. Ir taršydavo, ir iškelldavo tuo pačiu. Neslėpė aktorius, kad neretai būdavo labai puolamas. „Banioni, pats save vaidini. Ne save vaidink, o tą, kuris Artūro Milerio dramoje. Skaityk, kurk personažą, perkkel jį čia“, – sakydavo režisierius, ir jis būdavo teisus.

Mėgstamiausia knyga – Biblija

V. Mačernis visam gyvenimui išliko kūrėju, kurio knyga atsiverčiama sunkiausią minutę.

Ar būta daugiau artimesnių pažinčių su rašytojais? Ką tokios pažintys davė jam kaip aktoriui, kaip žmogui?

– Labai daug, – sakė maestro. Intelektualus, išsilavinęs pašnekovas visada teikia didelį malonumą, padeda mąstymui.

D. Banionio aplinkoje buvo apie dešimt ištikimų bičiulių rašytojų, artimų ne tik kūryba, bet ir žmogiško charakterio ypatybėmis, kai kurių jau nebėra gyvųjų tarpe. Viešai paminėdamas tik dvi pavardes – J. Grušo ir Vladimiro Vysockio, pastebėjo, kad kiekvienas susitikimas su jais ir kitais buvo didžiulė paspirtis. Bičiuliai rašytojai, patys to nežinodami, padėjo perkelti į sceną daug įdomaus. Visų pirma, tai – meniniai apibendrinimai apie žmogų ir gyvenimo esmę. Ką jau bekalbėti apie knygas, padariusias išpūdį.

O skaitė D. Banionis daug. Ir ne tik lietuviškai, bet ir vokiškai, rusiškai. Ne be pasitenkinimo aprodė savąją biblioteką, kurioje nemažai labai retų egzempliorių.

O pati mėgstamiausia knyga, anot aktoriaus, Biblija. Be to, tai knyga, su kuria nuolat ginčijasi.

– Evangelijos – keturios, viena tokia, kita – kitokia. Evangeliją skaityt – didelis mokslas. O dar sukritikuot, pamatyt klaidas, – sakė D. Banionis.

Taip, jį taip pat jaudina tai, kas šiandien dedasi. Didžiąjai visuomenės daliai nebereikia nei knygos, nei doros, nei šviesių idealų. Ką derėtų keisti, kad, praėjus dešimtmečiams, netektų gailėtis dėl tautos moralinio nuosmukio? Maestro pritarė tiems, kurie jau yra viešai pasakę: su Lietuvos dabartimi nėra gerai. Išvadų, apibendrinimų daryti nelinkęs, nes jis nesąs filosofas. Tačiau negalįs nematyti, kad aplink veši visiškai moralinis nuosmukis, mąstymo nuosmukis, sumaterialėjimas, tai, ko dar turbūt niekada nebūta. O laikraščiuose – pjautynės, rietynės, šlykštynės. Ir kūrėjai šitame keistame pasaulyje, kuriame taip populiarinami visokie realybės šou su pagalbines mokyklos auklėtinių lygio herojais, tarsi nebereikalingi. Skauda talentingajam kūrėjui širdį, deja, situaciją valdo tie, kurie toli nuo tikrųjų idealų.

„...turiu prieš akis gimtųjų vietų peizažą...”

(Vincas Mykolaičio-Putino gimtoji sodyba-muziejus mini 50-ties metų

Aldona Ruseckaitė

Šios karštos vasaros kelias liepos 17 dieną nuvedė į Pilotiškes (Prienu raj.). Ištarus šį vietovardį, dažnas lietuvis pasakys – tai klasiko Vincas Mykolaičio – Putino tėviškė. Prieš įvažiuojant į sodybą, kairėje pusėje, žvilgsnį patraukia kalnelis – toks lyg neįspūdingas, neaukštas, bet labai garsus ir svarbus – Aušrakalnis – rašytojo išmylėtas, išgodotas, ilgesiu išskaudėtas. Artimieji prisiminimuose užrašę, jog Vincas, būdamas gimnazistu, vėliau klieriku, atostogaudamas tėviškėje, jau nespaudžiamas prie jokių darbų, nuklysdavo vakarop ant to kalno, rankose bloknotas, pieštukas, nukrenta į žolę ir užsibūna valandų valandas.

Namiškiams apmaudu, jie norėtų, kad pasiilgtas brolis daugiau su jais bendrautų, jie ir neišvaizduoja, ką galima kiekvieną dieną tiek valandų ten veikti... „Baigdamas noriu čia suminėti dar vieną būtybę – ištikimą, nebylų mano jaunystės svajonių patikėtinį – mano tėviškės kalnelį, anais laikais vadintą Krušakalniu, o šiandien – Aušrakalniu. (...) Jį prisiminęs, ir šiandien turiu prieš akis tą gimtųjų vietų peizažą, kuris nuo jo atsiskleidavo, o ypačiai tuos saulėlydžius, kurie tiek kartų mane jaudindavo ramiais vasaros vakarais. Atsisėdęs jo viršūnėje stambioje žvirgždyno žolėje, kvepiant čiob-

Vincas Mykolaičio-Putino sodyba-muziejus

Rūpintojėlių paroda sodybos lange

reliams ir kačpėdėlėms, nukreipi žvilgsnį į toli toli už slėnių laukų besileidžiančią saulę...” – tokį prisipažinimą V. Mykolaitis ištarė 1962 m. per savo kūrybos vakarą Vilniuje.

Iš šių žodžių galima suprasti, jog apie savo tėviškę rašytojas galvojo, ją brangino ir prisiminė visą gyvenimą, nors po motinos laidotuvių, įvykusių 1938 metų vasarą, daugiau niekada negrižo į gimtinę. Per Mykolaitienės laidotuves prie kapo Gudelių klebonas viešai gėdijo ir barė sūnų Vincą, jau garsų rašytoją ir profesorį, jau sukūrusį šeimą, jog jis, mesdamas kunigystę, sutrumpino motinos gyvenimą. Tad Putinui taip užsikirto širdis, kad jis daugiau ir neperžengė tėviškės slenkščio, tačiau su broliais, su seserimis santykiai vis tiek buvo artimi – susirašinėjo, Vincas pagelbėdavo finansais. Jis niekada nepamiršo, kaip tėvai jį, vienintelį iš vaikų, leido mo-

kytis ir kiek jiems mokslai kainavo...

Literatūros klasikas, mokslininkas, profesorius tėviškėje nėra pamirštas – jis čia prisimenamas kiekvieną dieną, kadangi 1971 metų birželio 4-ąją Pilotiškes atidarytas V. Mykolaičio-Putino muziejus. Po rašytojo mirties buvo svarstoma, kur galėtų būti šio klasiko įamžinimo vietos? Vilniuje, Kaune, Kačerginėje, Pilotiškes? Pats Putinas norėjo, kad jo muziejėlis, tuo pačiu ir biblioteka būtų įkurta Kaune, Vaižganto gatvėje, tame name, kurį jiedu su žmona Emilija pasistatė ir 1937 m. apsigyveno. Tačiau šis testamentinis noras nebuvo įgyvendintas, dokumentas notaro nepatvirtintas, tad žmona Mykolaitienė sprendė kitaip – savo giminių naudai. O tuo tarpu apie tėviškę Putinas jokių testamentų nerašė, tačiau jo brolis Antanas Mykolaitis, kuriam teko gimtieji namai ir kuriuose jis su šeima gyveno, pavedė valstybei pusę gyvenamojo namo (Suvalkijoje vadinamo – stuba), kad būtų įkurtas Vincas Mykolaičio muziejus. Ta pusė namo ir buvo seklyčia, kurioje mokslus einantis Vincukas, jau kaip svarbus svečias, parvažiuojo atostogų įsikurdavo.

Muziejus buvo atidarytas iškilingai – su valdžios vyrais ir moterimis, su kitais garsiais rašytojais iš Vilniaus, Kauno, Prienu. Siekta atkurti seklyčios aplinką su autentiškais baldais, su nuotraukomis, o lauką – su aplinkos išlaikymu. Juk šalia namo tas pats sodas, tie patys medžiai, pakalnė, kur lakstė Vinco vaikystė ir sukosi jaunystė... Kažin, ar šiandieną, švenčiant V. Mykolaičio-Putino gimtosios sodybos-muziejaus 50-metį, jis taip klestėtų, būtų išaugęs, sutvarkytas, aplink namus darželiuose kerotų išpuoselėtos gėlės, kažin, ar lankomas, žinomas, geru, gražiu žodžiu lankytojų minimas, jeigu šį muziejų būtų prižiūrėjo svetimi žmonės? Daug memorialinių muziejų išleido paskutinį atodūšį dėl lėšų stygiaus, dėl nepriežiūros, abejingumo.

O štai šis muziejėlis visą laiką buvo mylinčių ir gerbiančių giminių rankose. Kadangi kitame namo gale gyveno brolis Antanas Mykolaitis, tad pirmuoju muziejaus darbuotoju jis ir paskirtas. Šeimininkas šiltai sutikdavo lankytojus ir autentiškai, su meile išpasakodavo Vinco vaikystę, jaunystę, tėvėlių kilmę ir charakterius, šeimos papročius. Po šio Mykolaičio mirties jo sūnus, irgi Antanas, pasiliko

toliau čia gyventi ir ūkininkauti, tad ilgus metus lankytojus priiminėjo jo žmona Natalija, jai iškeliavus iš šio pasaulio, estafetė perėmė ją sūnus Gintautas – tai trečioji karta, jo žmona Julija Mykolaitienė, jaunutė atėjusi į marčias, jau bene dešimt metų tvarko muziejų, sugalvoja įvairių veiklų, kuria naujas tradicijas, rengia įvairius susibūrimus – ji oficiali darbuotoja, tačiau branginanti savo vyro giminės praeitį. O per muziejaus 50-čio šventę garsiojo dėdės Putino eilėraščius deklamavo ketvirtos kartos vaikai, šeimininkų sūnus Julius Mykolaitis. Tai todėl ir gyvuoja, ir traukia muziejus, kad jį prižiūri Mykolaičių šeima. Žinoma, Putino muziejus priklauso valstybės globai, jį įkūrė Maironio lietuvių literatūros muziejus, po dvidešimties metų buvo perduotas Prienu krašto muziejui.

Nukelta į 8 psl.

Magdalena Mykolaitytė-Slavėnienė su savo šeima

Atnaujintas Kristijono Donelaičio memorialinis muziejus Tolminkiemyje vėl laukia lankytojų

Algis Vaškevičius

Jau kitą savaitę, rugpjūčio 1-ąją po dvejus metus užtrukusio remonto savo duris vėl atvers mūsų grožinės literatūros pradininko, poemos „Metai“ autoriaus Kristijono Donelaičio muziejus, įsikūręs Karaliaučiaus (Kaliningrado) srityje, Tolminkiemyje (dabar – Čistyje Prūdy). Įvyko tai, kas atrodė net neįmanoma – kaimyninėje šalyje, su kuria politiniai santykiai jau seniai prastoki ir išlikusios tik atskiros kultūrinės iniciatyvos sudėtingomis pandemijos sąlygomis pavyko iš pagrindų atnaujinti ir K. Donelaičio bažnyčią, kurios kriptoje ilsisi jo palaikai ir klebonijos pastatą, kuriame „Metai“ ir buvo parašyti.

Tai pasiekti pavyko, kai Marijampolėje veikianti ir įvairius tarptautinius projektus įgyvendinanti dabar jau likviduojama viešoji įstaiga Nemuno euroregiono Marijampolės biuras kartu su partneriais – Šakių rajono savivaldybės administracija bei Karaliaučiaus srities istorijos ir meno muziejumi (jo padalinys yra ir muziejus Tolminkiemyje) bendromis pastangomis parengė projektą ir gavo jam finansavimą iš Europos Sąjungos Lietuvos ir Rusijos Federacijos bendradarbiavimo per sieną programos.

Bendras projekto biudžetas siekė daugiau kaip 1,1 milijono eurų – už maždaug pusę šios sumos suremontuotas muziejus Tolminkiemyje, kurio įkūrimo 40-osios metinės minėtos prieš dvejus metus, už likusią pusę – atnaujintas ir kultūrinėms veikloms pritaikytas Šakių rajone, Kidulių miestelyje esančio XIX amžiaus dvaro svirnas.

K. Donelaičio memorialinio muziejaus įkūrimą, pirmuosius jo žingsnius savo knygoje „Kristijono Donelaičio memorialas Tolminkiemyje“ yra detaliam aprašęs šio muziejaus kūrėjas architektas, ilgametis Kristijono Donelaičio draugijos vadovas Napalys Kitkauskas. Būtent jis padėjo daugiausia pastangų, kad muziejus 1979 metais būtų atidarytas, jis prižiūrėjo visus atstatymo darbus, jo dėka buvo surasti ir K. Donelaičio palaikai, kurie dabar yra palaidoti muziejaus bažnyčios kriptoje.

Per tuos daugiau kaip keturiasdešimt metų muziejus išgyveno ir sunkius laikus, ir pakilimus. Lietuvos Sąjūdžio laikais čia plūste plūdo žmonės iš Lietuvos, važiuodavo daugybė moksleivių grupių, vėliau, įvedus vizas, lankytojų srautas nuolat mažėjo. Būdavo ir taip, kad į Tolminkiemį niekas neužsukdavo po kelias dienas. Prieš dvejus metus Rusijos Federacijai įvedus nemokamas elektronines vizas, į šį kraštą vėl padidėjo lankytojų srautas, ir dažną dieną prie K. Donelaičio memorialinio muziejaus stovėdavo net po kelis turistų autobusus, bet prasidėjusi koronaviruso pandemija vėl viską pakeitė, bet šis laikas sėkmingai buvo išnaudotas remonto darbams.

Tolminkiemyje per dvejus remonto metus atlikta išties daug svarbių darbų – žiemą jau bus šilta bažnyčioje, kur ankstesniais metais atvykę lankytojai iš Lietuvos tiesiog dantimis kalendavo. Šildymas modernus, jam naudojami po bažnyčia, žemės gelmėse esantys geoterminiai vandenys. Muziejuje sutvarkytos ten esančių pastatų vandentiekio ir šildymo sistemos, kapitališkai atnaujintas klebonijos stogas, fasadas bei atlikti kiti būtini darbai. Klebonijos pastatas pasikeitė neatpažįstamai ir svarbiausia, kad per kiaurą buvusį jo stogą jau nelašės vanduo ir negadins eksponatų.

Muziejus pristatymo renginys Tolminkiemyje vyko liepos 2-ąją, jo metu surengta ir Poezijos šventė, eiles gyvai ir nuotoliniu būdu skaitė abiejų kai-

Atnaujintas klebonijos pastatas Tolminkiemyje laukia lankytojų.

vertimus ir populiarinimą Karaliaučiaus krašte, savosios kūrybą, Mažosios Lietuvos istorinio paveldo ir lietuvių kalbos puoselėjimą, Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės telkimą, tarptautinio bendradarbiavimo skatinimą skirtingais dar praėjusiais metais, bet dėl pandemijos įteiktas tik dabar.

Liepos 29-ąją savo įkūrimo 100-ųjų minėjęs Lietuvos generalinis konsulas Karaliaučiuje ir jo darbuotojai daro labai daug, kad K. Donelaičio atminimas būtų gyvas tame krašte. Pati generalinė konsulė A. Černevičienė ne kartą lankėsi talpose K. Donelaičio gimtinėje Lazdynėlių kaime, tvarkė ap-

čiau kitas veiklas pavyko įgyvendinti. Viena iš jų – Tolminkiemyje dar iki pandemijos buvo surengtas dailės pleneras „K. Donelaičio paletė“, kuriame dalyvavo po aštuonis abiejų šalių menininkus.

Lietuvai plenere atstovavo menininkai iš Šakių, Marijampolės, Kalvarijos, Vilkaviškio, kurie visą savaitę Tolminkiemyje tapė ir įamžino rudėjančio K. Donelaičio muziejaus (sodybos) spalvas. Lietuviai turėjo galimybę susipažinti su savo kolegų iš Rusijos Federacijos tapybos stiliumi, pabendrauti, pasikeisti patirtimi, jiems buvo surengta kultūrinė programa.

Lietuviai sakė, kad pleneruose dalyvauti tenka gana dažnai, bet būtent Tolminkiemis, jo aplinka, K. Donelaičio aura ši renginį darė išskirtiniu ir paliko neužmirštamus išpūdžius. Plenero metu sukurti dailės darbai dabar puošia atnaujintos K. Donelaičio klebonijos sienas, jie buvo eksponuojami Karaliaučiaus srities istorijos ir meno muziejuje, Šakių ir Marijampolės kultūros centruose.

Įgyvendinant šį projektą parengtas bendras turistinio kultūros paveldo maršrutas po Marijampolės apskritį ir rytinę Karaliaučiaus srities dalį, kviečiantis aplankyti įdomiausius abiejų kaimyninių šalių kultūros paveldo objektus, išleistas žemėlapis ir kiti leidiniai.

Tolminkiemis jau laukia lankytojų, tik gaila, kad siena paprastiesiems lankytojams ir K. Donelaičio bei poezijos gerbėjams jau beveik dvejus metus uždaryta. Tad belieka kantriai laukti geresnių laikų, kai paeis visos pandemijos, kai kažkas pasikeis ir pačioje Rusijoje, ir tada laisviau galėsime ten nuvažiuoti ir nusilenkti mūsų didžiajam K. Donelaičiui amžinojoje jo žemėje.

Poeto gimtuosiuose Lazdynėliuose iškelti inkilai.

Lietuvos generalinio konsulato Karaliaučiuje archyvo nuotr.

myninių šalių poetai, skaitovai. Renginių nuotoliniu būdu stebėjo ir jame Marijampolės evangelikų-liuteronų parapijos salėje dalyvavo projekto įgyvendintojai, mūsų šalies kūrėjai, skaitovai. Vasaros liūtytys renginio scenarijus koregavo – teko persikelti į pačią bažnyčios parapijos salę, po to lietuviai pasiekė ir Tolminkiemį, tad ten taip pat teko ieškoti pastogės.

Tai buvo labai neįprasta Poezijos šventė – pandemija pakeitė daug šio projekto įgyvendinimo planų. Ir atnaujinto muziejaus pristatymas tuo pačiu metu vyko gyvai bei virtualiai – projektą įgyvendinę jo dalyviai, taip pat abiejų šalių poetai galėjo matyti vieni kitus ir bendrauti ekrane. Tolminkiemyje savo eiles skaitė to krašto poetai, o Marijampolėje – lietuviai. Vertimo nebuvo, bet poezijos kalba yra suprantama kūrėjams.

Poezijos šventės Tolminkiemyje metu buvo ypatingai pagerbta šio krašto poetė, vertėja Rūta Daujotaitė-Leonova – Lietuvos generalinė konsulė Karaliaučiuje Aušra Černevičienė jai įteikė Kristijono Donelaičio medalį „Širdins brolau...“, kuris laureatei už K. Donelaičio, Martyno Liudviko Gedimino Rėzos bei kitų lietuvių rašytojų kūrybos

linką. Šiomet pavasarį ten iškelti inkilai ir juose apsigyveno paukščiai, vasaros pradžioje vėl vyko talka, o liepos 6-ąją pirmą kartą istorijoje prie K. Donelaičio paminklo konsulato darbuotojai ir svečiai sugiedojo Lietuvos himną – „Tautišką giesmę“ ir ta pačia proga čia buvo atidengtas suoliukas norintiems pailsėti lankytojams.

Koronaviruso pandemija gerokai pakoregavo šio projekto įgyvendinimo planus – dėl uždarytų sienų tarp kaimyninių Lietuvos ir Karaliaučiaus srities nebuvo įmanoma surengti vasaros kultūros akademijos vaikams, taip pat teko atsakyti pažintinio abiejų šalių žurnalistų ir turizmo specialistų vizito po atnaujintus abiejų šalių objektus, ta-

Muziejaus sienas puošia ir dailininkų iš Lietuvos plenero metu sukurti darbai. Muziejaus archyvo nuotrauka.

Mėlynbarzdžio vaikai

Renata Šerelytė

Ištrauka

Kai senelei pasakiau, kad nenoriu būti pionierius, ji tik gailiai atsiduso, o kai paklausiau, gal mano senelis garsėjo kaip nuožmus buožė, tai gi turiu svarią priežastį nepapildyti šlovingų raudonųjų kaklaraiščių gretų (įvykdyčiau nusikaltimą!), supyko, sukosėjo taip, kad net langai sudrebėjo – ką čia paistai, vaike, kuo tau senelis užkliuvo. Buvo angelas, o ne žmogus, kad samanę varė ir kortomis lošė, tokių dalykų ir angelams pasitaiko. Ogi kai tavo tėvas partinis ir sesuo aktyvistė, tai ką tu bepadarysi, likęs vienas be kaklaraiščio.

Še kad nori, tėvas – partinis, o ne neįtariau, bet gi kaip įtarsi, jeigu jis dažniau prie krautuvės laiptų girtas sėdi nei susirinkimuose. Ir vis patarėlė apie Mahometą kartoja. Matyt, dabar Mahometu laiko partijos sekretorių, o save kaip visada kalnu. Tikrai taip pamanytum, pamatęs tėvą, gulintį ant pievelės priešais krautuvės langus, – pardavėjos Jugasės Bobikas uosto jį ir neapsisprendžia, pažymėti jam šį kalną ar ne. O dar keisčiau, kad visi praeina pro jį kaip pro necivilizuotą gūbrį, kuriame nėra gyvybės, tik uolos ir akmenys, senelė, protekiniais atskubėjusi iš namų, tuskina jį verkdamą ir prašo – kelkis ir eik, bet kurčias žemės masyvas jos neklauso.

Sesuo, grįždama iš kultūrnamos, pralekia neatšigreždama, jai gėda, o aš einu pas senelę ir padedu jai budinti kalną, tikrai ne dėl to, kad ant mano krūtinės – raudonas kaklaraištis kaip du slibino liežuviai, tikras pionierius taip nesicackintų, tvotų su pusplyte tėvui per kaktą, kad nebepabustų. Senelės kosulys tamsoje, sumišęs su verksmu, panašus į seno arklio dūsavimą, vienišo, palikto sau, o gal kailialupiui, aš negaliu prabėgti taip kaip sesuo, greitai, neatsisukdamas, nes tą dūsavimą girdėsiu visur, už storiusių sienų, ir vienintelis būdas jo išvengti – būti šalia.

Nes kalnas pagaliau atsikels ir patrauks namų link, mes su senele – irgi, prilaikydami vienas kitą; sesuo viduj šluosto žemėtus pėdsakus ir bamba, kad ne tokio gyvenimo tikėjosi.

– Tu pasižiūrėk, – sako, gręždama skudurą, – senelė po suoliuku virtuvėj laiko geldą su kiaulių šuipiniu!.. Kas čia, tvartas?.. Jeigu ateis auklėtoja, man bus gėda. Pas ją virtuvėj net kriauklė yra. Balta, blizganti!.. Ir grindys plytelėmis išklotos!..

O čia...

Ji taip susinervina, kad trenkia skudurą į kibirą, net purvinas vanduo patykšta, griebia už lanko ir tempia lauk, girdžiu, kaip šniokščia paplavo, pilamos į medlievų krūmus.

Senelė nesupranta, ko sesuo taip siunta, namas jai atrodo esąs prabangus ir didelis, kad ir su klasingiu rūsiu bei kiaulių gelda virtuvėj, nelygiomis kar-

toninėmis svetainės sienomis, panašiomis į jūrą audros metu, – matyt, sudrėkusį kartoną kalė, – ji linguoja galvą ir burba, kad šiuolaikiniai vaikai visai ištvirko, pagyventų tikram tvartely su paršiukais, va tada žinotų!..

– Nekenčiu paršiukų!!! – surinka sesuo, pasišiaušdama kaip laukinė, ir senelė nutyla, žiūri į ją; vakare, parėjęs iš lauko, girdžiu, kaip senelė šnabžda lovoj poterių, ištaria sesers vardą, matyt, prašo Dievo, kad šis apsaugotų vargšus gyvulėlius nuo sesers neapykantos.

Nežinau, ar verta dėl to melstis, sesuo – negailestinga pedantė, katilo nuspausta viščiuka, gaištanti, bet dar gyvą, su fanatiška skuba pakasė smėlyje palei daržą su tokiu nirtuliu, kad net baisu buvo žiūrėti. Kai atkapsčiau nelaimingą padarėlį, jis, aišku, jau buvo negyvas, pražiotas snapelis pilnas smėlio – teko vėl palaidoti, tik prieš tai uždengiau paukščiuką serbento lapu, kad smėlis daugiau nebyrėtų jam į snapą. Prisiminiau mamą – kaip gerai, kad jai į burną nežyra smėlis, juk galbūt ir po žemėmis tariai kažkokie garsai, gal maldos, kuriomis prašoma pasigailėti – atkasti ir pasižiūrėti, gal miruolis dar gyvas, tik žemes iš burnos reikia iškratyti.

Perkasdavau visus sesers supiltus kapus, tikėdamasis, kad galiu palaidotuosius išgelbėti nuo mirties, bet nieko neišgelbėjau, nes visi vabalai, jūrų kiaulytės, pelės ir iš šulinio iš-trauktas apipuvęs katinas buvo negyvi, o pastarasis dar taip dvokė, kad man pasidarė bloga, ir aš apvėmiau tai, kas iš katinos buvo likę. Negana to, mane užklupo rūsčioji laidotoja ir apšaukė palaikų niekintoju, paskundė tėvui, bet šis tik niūriai dėbtelėjo, mat buvo pagiringas, o senelė pasakė, kad šitie vaikai – tikra koronė, bet ji tuo nesistebinti, nes mūsų mama irgi buvo koronė, po kiekvieno kepimo plaudavusi keptuvę ir kabindavusi ant vinies, kur tai matyta, taip netaupyt riebalų, ogi ir prausdavosi kiekvieną vakarą, užsikabinusi priemenėj, ir dar kažkokia bjaurastim veidą tepdavo, ir į veidrodį per ilgai žiūrėdavo, o per ilgai žiūrėdamas, velnią zerkole pamatysi!..

Pati senelė į veidrodį beveik nežiūrėdavo, užtat matydavo jame ne velnią, o save, bet, atrodo, tas jai nepatiko. Todėl visiškai nevalydamo veidrodžio ir ant sesers bambėdavo, ko ta jį šveičia, liežuvių iškišusi. Netgi eidama į bažnyčią nesustodavo pažiūrėti, ar tiesiai surišti skarelės kampai, o vienašyk nuėjo į mišias su suodžių juoduliu ant nosies, mat prieš tai jai parūpo patikrinti, ar viralinėje iki jai sugrįžtant spės sususti didysis bulvių katilas.

Paskui stebėjosi, kodėl, kunigui šnekančiam apie metelę, puolančią iš dangaus, žmonės į ją taip žiūrėję; sesuo suprunkštė ir pasakė, kad metelė nukrito senelei ant nosies, senelė išsėidė, priėjo prie kibiro su vandeniu, pasilenkė ir, išvydusi suodžius, sukliko iš siaubo. Girdėjau, kaip vakare, jau švariai nusi-praususi, meldėsi, kad Dievas apsaugotų ją nuo pagundų; stengiausi suprasti, ką ji turi omeny, bet nesupratau, matyt, pagundos suaugusiajam reiškia visai ką kita nei vaikui.

Antanas Sutkus. Pionierius, 1964 m.

Tačiau pagundos senelės nepuolė – argi įdomu vi-lioti žmogų, kuris plūkiąsi nuo ryto iki vakaro kaip diržingas darbo jautis ir net kalbėti pamiršta; vieną pavakarę, išlindusi iš ravimos burokienos, senelė ištiesė į mane rankas, juodas nuo piktžolių, ir pasakė kažką usnių ir balandų kalba, aš pabėgau, nes man pasidarė baisu.

Vakare, jau atgavusi žmogaus amą, senelė poteriavo lovoj, ir aš, klausydamasis už durų, išgirdau, kaip ištarė mano vardą. Krūptelėjau, nes nežinojau, ko ji prašė Dievo – ar kad apsaugotų mane nuo pagundų, ar kad paverstų į kietį.

Vieną kartą man pasidingojo, jog sapnuodamos nervų skaidulos leidžia blyškias išsišakojusias šaknis, ir vietoj neramaus skausmo signalo smegenis užplūsta romus paklusnumas, būdingas turbūt tik augalui. Šokau iš lovos medinėmis kojomis ir vos nepargriuavau. Susimildama, senele, nenoriu būti nei medis, nei krūmas, nei burokas, neatimk iš manęs kalbos, tegu ji ir būna ne kas kita, o didžiausia pagunda, galinti pražudyti!..

Ir kadangi sesuo aiškiai bjaurėjosi daržo kultūromis – burokų ypač nekenė, – ir nutaikiusi progą vis sprukdavo į kultūrnamių repetuoti, ilgas vagas ravėjome abu su senele. Aš – iš vieno galo, ji – iš kito, susikūpinusi, abiem keliais primygusi tarpvagį, balandų ir usnių užvaldyta, varpučio ir dirvinio asiūklio nutildyta. Aš bandžiau ravimas žoles pakalbinti savo kalba, ir kai susitikdavome su senele vagos vidury, pasižiūrėdavome vienas į kitą, bet nieko nesakydavome, nes jautėmės bejęgiai; senelė – prieš mane, aš – prieš piktžoles.

Maldose ji nebeminėjo mano vardo, o gal negirdėjau, nes kitame kambaryje sesuo garsiai deklamavo Salomėjos Nėries „Bolševiko kelią“, rengdamasi mokyklos skaitovų konkursui, ir eilutės apie vaškinį Lenino veidą pynėsi su „teatinie Tavo karalystė“, ir man vėl pasirodė, kad girdžiu žmogaus balsą prarijusias daržo usnis.

Iš namų staiga pradingo tėvas, ištisas tris paras, nieko nesakęs ir pasmerkęs senelę nuolat lakstyti būdelėn; priemenėj nuspirtuose kerziniuose batuose sudygo į vikšvas panašios žolės, žado netekau, bet sesuo paniekinamai nusijuokė ir išpešė jas iš aulų, surikdama, kad prisikišti į batus žalio šieno sugalvotų tik paskutinis kvailys.

Kai tėvas grįžo, nudelbiau akimis jo išeiginius batus, bet jie nebuvo niekuo ypatingi, tik purvini ir vienas kulnas einant klapsėjo kaip blogai prikaltas arklio pasaga.

Senelė prapliupo verkti ir gražyti rankas, tėvas, keisčiausia, irgi, sesuo taip nustebo, kad net principingos kalbos („nesąžininga dingti, nieko nepasakius!“) neišrėžė, tik išsižiojusi klausėsi, kaip tėvas rauda ir sakosi ieškojęs laimės, bet taip ir neradęs.

Ak, tu Dieve!.. – susiėmusi už pilvo, tarė senelė. – Laimės!.. Taigi aš viską tau atiduodu!.. Ko dar reikia!..

Nukelta į 8 psl.

Rimaldas Vikšraitis. Vienkiemio vaikai

Apie knygas, kalbančias tai, ką turime girdėti šiandien

Ieva Marija Mendeikaite

Buvęs Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentas Barack Obama tęsia tradiciją kiekvienų metų liepos mėnesį pasidaryti savo rekomenduotinių perskaityti knygų sąrašą. Šiais metais B. Obama rekomenduoja įvairaus žanro skaitinius, atitinkančius įvairialypius knygų mylėtojų interesus.

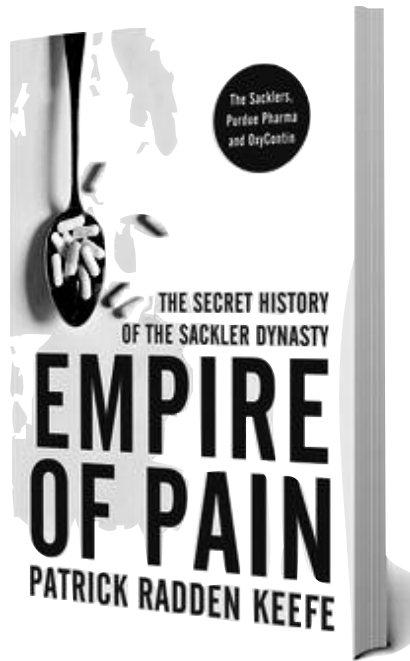
Pirmoji prezidento knygos rekomendacija jo nuomonę vertinančiams žmonėms – žurnalistės Te-Ping Chen knyga „Land Of Big Numbers” (liet. „Didžiųjų skaičių žemė”). Pati Te-Ping Chen yra rašytoja bei „Wall Street Journal” žurnalistė, kurios debiutinėje novelių knygoje „Land of Big Numbers” balsas suteikiamas moderniosios Kinijos gyventojams bei kinų diasporai. Dažniausiai kai patyrę žurnalistai imasi kurti grožinę literatūrą, literatūros kritikai dažnai pagalvoja „oi, tuoj ateis bėda”. Tačiau galbūt su šia išankstine nuostata koja kojon žengia nežinojimas, kad žurnalistai turi ir geba įrodyti savo potencialą nesinaudodami išsamių išnašų ar straipsnių pagalba. Vis dėlto būtent grožinė literatūra reikalauja itin stipraus aplinkos pajautimo, jos stebėjimo jausmo. Dažniausiai tokia pamoka išmokstama, o žurnalistai čia turi vienokią ar kitokią jėgos persvarą.

„Land Of Big Numbers” – novelių rinkinys, kurį sudaro daugiau nei dešimt istorijų, daugiausiai apie Kiniją. Čia vaizduojami susipinantis įvairaus socialinio statuso ir regionų žmonių gyvenimai, jų elgesys bendruomenėse. Istorijos skaitytojui perteikia vaizdinius apie nusistovėjusios vidurinėsios klasės ir kaimo skurdo nustekentų žmonių kasdienos akimirkas. Čia rašoma ir apie Kinijos komunistų partijos lojalistų ir liepsnojančių disidentų kančios ir džiaugsmo akimirkas. Autorė nesiduria su problema naikinti vienokius ar kitokius klases, lyties ar ideologijos skirtumus, o istorijų centre atsiduriantys žmonės dažnai būna komiški, nepaisant to, kaip skirtingai T. P. Chen juos vaizduoja politikos atžvilgiu.

Antroji prezidento rekomendacija – amerikiečių rašytojo Patrick Radden Keefe knyga „Empire Of Pain” (liet. „Skausmo imperija”). P. R. Keefe – rašytojas, pelnęs daug apdovanojimų bei „The New Yorker” žurnalo bei daugelio „New York Times” bestselerių autorius. Naujausia jo knyga „Empire Of Pain” – ne išimtis, ji taip pat tapo viena perkamiausių. Kaip rašoma oficialiame P. R. Keefe puslapyje, knygoje pasakojama trijų Sackler kartų, susikrovusių turtus iš raminamųjų vaistų „Valium”, šeimos istorija. Brooklyne gimę broliai Arthur, Mortimer ir Raymond Sackler buvo gydytojai, kurie per visą savo gyvenimą nevengė gausiai aukoti stublinančiai daugybei įstaigų, kurių daugelis šiandien turi jų šeimos vardą: Washingtone įsikūrusi „Sackler” galerija; Sackler muziejus Harvarde; „Sackler” meninio ugdymo centras Guggenheime; „Sackler” sparnas Luvre; „Sackler” institutai bei patalpos Kolumbijoje, Oksforde bei tuzinas kitų universitetų.

Buvęs JAV prezidentas Barack Obama

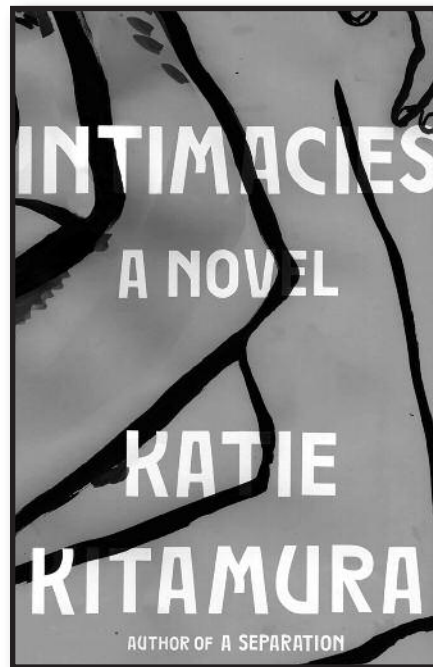
Nors Sacklerių šeima beveik visuomet noriai atsakinėja į klausimus apie jų dosnumą mokslo, meno ir medicinos įstaigoms, beveik niekada viešai nekalba apie šeimos verslą. Šis šeimos verslas dar geriau žinomas kaip „Purdue Pharma” – privati įmonė, įsikūrusi Stamforde, Connecticut valstijoje, kurioje buvo sukurtas garsusis receptinis nuskausminamasis vaistas „OxyContin”. 1995 m. „OxyContin” buvo absoliutus medicininis proveržis, kadangi buvo ilgo poveikio vaistas, galintis padėti praktiškai visiems pacientams, kenčiantiems nuo vidutinio sunkumo ar stipraus skausmo. Šis vaistas netrukus tapo populiariausiu vaistu visoje Amerikoje ir pelnė „Purdue” apie trisdešimt penkis milijardus dolerių.

Vis dėlto „OxyContin” nebuvo vertinamas vien teigiamai. Vaiste esanti veiklioji medžiaga oksikodonas savo chemine sudėtimi yra labai panašus į heroino cheminę sudėtį, taip pat dvigubai galingesnis už morfiją. Buvęs maisto ir vaistų administracijos vedėjas David Kessler yra teigęs, kad net ir anksčiau gydytojai savo pacientams vengdavę skirti stiprių opioidinių savybių turinčių vaistų, kadangi jie ne tik būdavo sintetiniai, tačiau turėdavo ir stiprų priklausomybės rizikos faktorių. Todėl dažniausiai tokie vaistai būdavo išrašomi kovai su ūminio vėžio kamuojamais pacientų skausmais. Ta-

čiau nepaisant to, Sackler bendrovė mokėdavo gydytojams ir finansuodavo tyrimus, kurie neigdavo susirūpinimą dėl galimos „OxyContin” sukeltos priklausomybės. Nors pacientams šis vaistas praktiškai pašalindavo visus ligos sukeltus skausmus, galiausiai daugumai šių pacientų išsivystė rimta priklausomybė.

Ši priklausomybė pasiekė savo piką po 1999 m., kai du šimtai tūkstančių amerikiečių mirė nuo perdozavimo, susijusio su „OxyContin” ir kitais receptiniais opioidais. Taip pat yra žinomi ir kiti atvejai, kai manydami, kad receptiniai nuskausminamieji yra per brangūs arba per sunkiai gaunami, pacientai kaip jų pakaitalą pasirinko varuoti pigiau ir paprasčiau gaunamą heroiną. Amerikos medicinos draugijos duomenimis, keturi iš penkių žmonių, kurie šiandien yra bandę heroiną, buvo pradėję vartoti receptinius nuskausminamuosius.

Trečioji B. Obamos rekomendacija – amerikiečių rašytojos ir žurnalistės Elizabeth Kolbert knyga „Under a White Sky: The Nature of the Future” (liet. „Po baltu dangumi: Ateities gamta”). JAV bestseleriu tapusioje knygoje autorė klausia, ar dar yra vilties išgelbėti gamtą, jei jau tiek žalos jai pridarėme? „Under a White Sky: The Nature of the Future” Elizabeth Kolbert atidžiai žvelgia į mūsų ku-

riamą naują pasaulį. Stropiai jį nagrinėdama autorė susitinka su biologais, kurie nepailstamai bando išsaugoti paskutines pasaulyje likusias rečiausių žuvų kolonijas, gyvenančias mažame Mojave telkinyje. Autorė susitinka ir su Islandijos inžinieriais, kurie anglies dioksidą verčia akmeniu, taip pat su Australijos mokslininkais, bandančiais sukurti „super koralus”, kurie sugebėtų išgyventi karštesniame pasaulyje bei fizikais, kurie siekia atvėsinti žemę šaudydami mažyčius deimantus į stratosferą.

Savo knygoje E. Kolbert teigia, kad vienas iš būdų kritiškai įvertinti dabartinę žmogaus civilizacijos daromą įtaką žemei yra dešimties tūkstančių metų trukusio gamtos išnaudojimo nagrinėjimas. Būtent tai savo ankstesnėje knygoje „Šeštasis išnykimas” rašytoja ir tyrinėjo. Tuo metu šis tyrimas fokusavosi į būdus, kuriais mūsų kasdienos įpročiai ir homo sapiens prigimtis pertvarkė gamtos pasaulio taisykles. Šiandien autorė nagrinėja, kaip šios intervencijos, kurios anksčiau sugebėjo tik kenkti mūsų planetai, dabar vis dažniau laikomos vienintele jos išgelbėjimo viltimi. Įkvepianti, bauginanti ir tamsiai komiška naujoji autorės knyga kupina visiškai naujų, prieš tai netyrinėtų originalių minčių.

Na, o ketvirtoji B. Obamos rekomenduotina knyga – amerikiečių autorės, meno kritikės Katie Kitamura detektyvas „Intimacies” (liet. „Intymumai”). Šiame detektyve pagrindine veikėja tampa moteris, išdarbinusi Hagos teisme. Tai iš New Yorko pabėgusi vertėja, kuri norėjo dirbti Tarptautiniame teisme. Besiblaškydama po pasaulį moteris ieško ne tik pastovios darbo vietos, tačiau ir kampelio, kurį galėtų vadinti savo namais. Tačiau netrukus pagrindinė detektyvo protagonistė sužino, kad atsidūrė aplink ją kunkuliuojančių asmeninių dramų epicentre. Jos mylimasis Adrianas, nors ir išsiskyres su buvusia situoktine, tačiau vis dar gyvenantis santuokinį gyvenimą. Jos draugė Jana, atsitiktinai vertėjaudama smurto šeimoje tyrimui netikėtai susidraugavus su nukentėjusios aukos serimi tampa jo apsėsta.

Veikėja įtraukiama į morališkai persiplėsti verčiančią politinę kontraversiją tarp karjeros ir draugų, kai jos paprašoma vertėjauti nusikaltimais apkaltintam buvusiam prezidentui. Veikėja, iki tol gyvenusi palyginti paprastą ir ramų gyvenimą, įtraukiama į valdžios, meilės ir nuolatinės kovos pasaulį. Čia jai tenka susidurti ne tik su darbo teisme neteisybe, tačiau ir su asmeniniu artumu kitiems ir pačiai sau. Galiausiai veikėja atsiduria savotiškoje prarajoje, kurioje išdavystės ir apgaulės atrodo galinčios paskandinti paskutinius širdyje likusius spindulius. Ji turi iš naujo spręsti, ko ji nori iš savo gyvenimo ir kuriuo keliu reikia žengti dabar.

Visos šios buvusio prezidento, knygų rekomendacijos atrodo savaip unikaliomis ir galinčiomis nemenkai praturtinti turimą žinių bagažą. Puikus kontrastas ieškantiems geros grožinės ar dokumentinės literatūros. Bėkime skaityti ir domėtis!

„...turiu prieš akis gimtųjų vietų peizažą...”

Atkelta iš 4 psl.

Gražus jubiliejinės šventės akcentas – Rūpintolių paroda. Medinės skulptūrėlės sutūpė ant seklyčios palangių ir žvelgė į kiemą, į kletį, į sodą, į susirinkusių svečių gausų būrį. Jų meistras – medžio drožėjas Eirimas Martūnas. Vieną kartą užsukęs į Pilotiškes Julijos Mykolaitienės paklausė: o kurgi pas jus Rūpintojėlis? Neturiu – atsakė šeimininkė. Taip ir sugalvojo surengti parodą, prisiminę, koks svarbus buvo Rūpintojėlio įvaizdis poetui. Juk tą garšųjį eilėraščių „Rūpintojėlis” Putinas parašė jau

Sodybos svetainės fragmentas

nystėje, 1926 metais, kai dar lankydavosi tėviškėje. „Bet kam gi tu, budrus Dievuli mano, / Prie lygaus kelio rūpestėliu rymai? (...) Dievuli mano, argi mūsų godos / Tave yrie kelio iš dangaus atprašė...”

Eilėraščių yra vienas gražiausių ankstyvojo Mykolaičio lyrikoje. Beje, pats poetas pripažino, jog šis eilėraščių ir kitas kalbas neišverčiamas. Ir net po daugelio metų, šnekučiuodamasis su savo jauna bičiule, literatūros mokslininke Irena Kostkevičiūte, klasikas pasiūlė abiems tarsi bendrą projektą, pavadinimu „Rūpintojėlio rūpesčiai” ir garsiai pamastė: „O žinai, ir man pačiam norėtusi tokia tema – ‘Rūpintojėlio rūpesčiai’ – rašyti laisvus apmąstymus, kažkokią poeziją proza...” Nespėjo, bet rašytojui vis dar rūpėjo daugiaprasme Rūpintojėlio ir jo rūpesčių simbolika...

Muziejaus penkiasdešimt metų jau yra istorija, joje daug kas sukasi, pinasi. Štai tada, per atidarymą, pirmą ir vienintelį kartą į vyro tėviškę atvyko žmona Emilija Kvedaraitė-Mykolaitienė, buvo ir vėlyvoji mūza Irena Kostkevičiūtė, kuri aktyviai ir nuoširdžiai jau iš anksto konsultavo, ką reiktų seklyčioje eksponuoti. Tą dieną be galo jautrią ir gilią kalbą pasakė poetas Justinas Marcinkevičius, kuris vertino ir gerbė Putiną.

1971 m. eksponuoti šalia brolio Vinco jo seserį Magdalena Mykolaitytę- Slavėnienę buvo nevalia. Net užsiminti. Ji pabėgėlė, 1944 metais pasitraukusi į Vakarų, nuo 1949 metų iki mirties (1984 m. birželio 14 d.) su vyru Juozu ir dukrele Rasa gyveno Australijoje. Putinas šią seserį dar paauglę pasiėmė pas save į Kauną, išleido į gimnaziją, vėliau į universitetą, jie maždaug dvidešimt metų gyveno kartu, prisirišo vienas prie kito, vėliau laiškuose brolis Vincas prisipažino, kad jam sesuo labai artima ir kaip esą skaudu, jog ji gyvena taip toli, atkirsta nuo giminių. Brolis su žmona Emilija kvietė grįžti Lietuvon, ketino jos šeimai viskuo padėti, dalintis, bet Slavėnai žinojo, ką reiškia sovietų okupacija...

Pilotiškes muziejaus ekspozicija laikas nuo laiko buvo atnaujinama, vėliau joje pasirodė ir sesuo Magdalena, tik galbūt vis dar per siaurai. Juk ši Mykolaitytė garsi ne tik kaip klasiko Vinco sesuo. Ji pati yra poetė, išėivijoje tapo Lietuvos rašytojų draugijos nare, išleido eilėraščių knygą, pelnė Melbourne lietuvių katalikių moterų draugijos konkursą už eilėraščių ciklą „Klajūno takais”, subūrė Sydney lietuvių literatų būrelį, pati jiems vadovavo. Paliko nespausdintą poemėlę „Parytys mieste”, kurią būtų galima pripažinti kaip Slavė-

nienės gulbės giesmę.

Tolimame krašte Magdalena be galo ilgėjosi Lietuvos, tą ilgesį išliejo eilėse. Net ir po dvidešimties metų, praleistų „po Pietų Kryžiumi”, tarsi nėra ką pamilti, nes viską užgožė Tėvynės prisiminimai: „Niekito čia nematau: / nei šio krašto upių, / nei kalnų, nei ežerų. / Tik Tu viena, tik Tu viena / vis stovi prieš mane, / Graži Tu kančiose, graži liūdesy, / Tu mylimoji žemė esi...” O vilties taip mažai – ar bus kada Lietuva laisva, ar vainikai pergales aušros sužydės? Ji norėtų sunėšioti tarsi Eglė Žalčių Karalienė geležines kurpes ir parplaukti per Baltiją nors ir kraujo puta. Svetimame krašte Magdalena jaučiasi lyg įstrigusi į kokių sunkų smagratį, iš kurio nepavyksta išsivaduoti, vilties beveik nebėra, belieka malda ir skausmas. Ir eilėraščiai.

Įdomu tai, jog Magdalena ir Vincas artimai susirašinėdami nuo 1957 metų iki Putino mirties, beveik nekalbėjo apie Slavėnienės kūrybą. Tik vieną kartą savo laiške moteris nedrąsiai prasiitarė, kad dar begyvenant DP stovykloje Vokietijoje: „mano dviem eilėraščiams, parašytiems toje stovykloje, kompozitorius sukūrė melodiją ir jas dainuodavo, buvo populiarios...” Laiškuose visas dėmesys būdavo skiriamas Putino kūrybai. Magdalena rūpinosi, kaip brolių populiarinti išėivijoje. Būtina išversti ir išleisti anglų kalba „Altorių šešėly” – kaip geriausią lietuvių romaną, spausdinti išėivių lietuvių spaudoje jo eilėraščius – juk Mykolaitis, sesers įvertinimu, net senatvėje rašęs lyg Šekspyras: „Jeigu šitokius eilėraščius Tu parašytum, sakysim, anglų kalba, pasaulinės literatūros kritikai Tave tikrai pripažintų kaip šių laikų Šekspyrą.”

Sesuo laiškuose jį giria, žavisi, didžiuojasi, renka apie Mykolaitį visus straipsnius, informaciją, planuoja kada nors išleisti knygą – nespėjo. Tačiau dvi labai svarbios knygos sesers rūpesčiu išėjo: „Putino laišakai Australijon” (1971), „Putinas mano atsiminimuose” (1977). Pastarojoje knygoje daug žinių apie tėviškę, tėvus, brolius, seseris. Tikriausiai jau

Poeto sesuo Magdalena Mykolaitytė

atėjo laikas plačiau ir giliau Lietuvos skaitytojus supažindinti su Mykolaičių palikuonės literatūriniais nuopelnais. Šios dukters gabumai ir kūryba rodo, kad Magdalenos ir Juozo Mykolaičių šeimoje buvo literatūrinis kūrybos genas, žinoma, pagrindinė jo jėga teko sūnui Vincui, galbūt ir Magdalena, turėjusi neabejotiną talentą, būtų daugiau nuveikusi, jeigu ne pasitraukimas iš Tėvynės, paskui skurdi buitė, šeima. Beje, brolis Juozas taip pat jautė savyje žodžio jėgą, šį tą rašinėjo, fantazavo...

Muziejaus erdvėje, Mykolaičių seklyčioje, dabar vėl simboliškai susitinka visi broliai ir seserys: Vincas, Juozas, Matas, Jurgis, Antanas, Ona, Elzbieta, Magdalena. Iš V. Mykolaičio prisiminimų gali rodytis, jog šeima buvo suvalkietiskai uždara, santūri, gal net kiek atšiauri, tačiau laiškuose Putinas į artimuosius kreipdavosi: „brangus broli, brangi sese”, meilės pamatai buvo gilūs, gal kiek užslėpti. Tad tikros meilės atšvaitus skleidžia ir kitos Mykolaičių kartos. Besibaigiant šventiniam paminėjimui, dabartinė muziejaus šeimininkė Julija Mykolaitienė linkėjo, kad muziejus sėkmingai gyvuotų ir sulauktų šimto metų sukakties. Turėtų taip ir būti!

Mėlynbarzdžio vaikai

Atkelta iš 6 psl.

Ko, ko... – šniurkščiojo tėvas. – Laimės... laimės man reikia!..

Senelė nieko nebesakė, tik susigūžė ir pasileido į būdelę, o sesuo pikta tarė:

– Tai kodėl tos laimės neatsivedei čia?..

Tėvas nutilo ir įtariai pasižiūrėjo į ją, bet nieko nesakė. Jam atrodė neprotinga aiškinti tokius dalykus vaikui. Bet tam vaikui neprotingas atrodė jis pats.

– Jeigu nori vesti, – negailestingai rėžė sesuo, – tai ir vesk!..

Ko čia raudi?..

Tėvas išsėidė.

Matyt, jam nepatiko, kad jo trapūs, efemeriški meilės jausmai šniurkščiai išvelkami į dienos šviesą.

– Ogi dėl vaikų... – norėjo sakyti jis, bet sesuo jį nutraukė:

– Pamotės vaikų neėda. O jei nususuks sprandą, įdribusi į rūšį, tai bus tavo kaltė, o ne mūsų. Ir ne jos.

Tėvas nusivylęs papurtė galvą.

Turbūt pamanė: ir ko užsikoriau ant galvos *tokius vaikus!*.. Bent jau būtų kaip kitų... romūs... tylius... nesikištų, kur nereikia... o čia – vesti liepia!.. Siaubas.

Jis prasizijo, matyt, norėjo drėbtelti paskutinį kozirį – neves, nes negali pamiršti mamos, – bet sesers akys nuožmiai sužaibavo. Ji nujautė, ką tėvas ruošiasi leptelėti.

– Tai ko tada ieškai naujos laimės, jei negali senosios pamiršti?.. – tarė rūščiai.

Tėvas pikta susiraukė, žvilgtelėjo į būdelės pusę – senelė ten tebesėdėjo, gailiai dejuodama, – ir apsisukęs dideliais žingsniais nudyžė į miestelį, palikęs kieme nukritusį kulną kaip nerastos laimės pasagą.

Kodėl tu jam tai sakai?.. – tariu seseriai. – Dabar prisigers aludė iš skausmo.

Ne iš skausmo, – atšovė sesuo, nuspirsdama kulną. – Jis nežino, kas yra skausmas.

Ir tu nežinai.

Užtat žinau, kas yra pyktis!..

O kas?..

Varomoji jėga!..

Jėga?.. O kur ji gali nuvaryti?..

Nežinau!.. Gal į priekį!..

O man atrodo, kad niekur.

Kaip – niekur?..

Na, ji stovi vietoj... kaip kūdros vanduo... ir viskas. Sesuo paniekinamai prunkstėlėjo.

Tu pats nesupranti, ką kalbi!..

Ir nuėjo – taip pat į miestelį, kaukšėdama gerai pakaltomis pakulnėmis kaip kareivis, gavęs įsakymą. Truputį pavydėjau jai aiškių veiksmų – ji žinojo, ką veiks šiandien, ką norėtų veikti rytoj ir po dešimties metų, kas mūsų namuose yra priekinė linija ir kas – atsilikėliai (į pastaruosius tikome visi, išskyrus, žinoma, ją), o aš nieko nežinojau, gulėjau žolėse ir klausiausi, kaip žiogai svirpia mano plaukuose, kaip balti debesys, kaupdami lietu, sunksta ir pilkėja, reiktų keltis ir eiti, nes jei prapliups liūtis, žolės mane užgoš, išnyksiu žemėje ir negalėsiu pasakyti, kur dingau, nes žolės pasiglemš mano balsą.

Šnibždu, maldauju, kad bent vienas žodis išliktų, prašau Dievo, nors mane girdi tik raudona žvaigždė ir plokščias pilkas skydas virš debesų su įkalintomis pirmųjų kosmonautų sielomis, nebegalinčiomis ištrūkti į tikrąjį, neaprepiamą kosmosą, kur gelmėse skleidžiasi naujų pasaulių supernovos; žvaigždė neleidžia išvysti tikrųjų visatos spalvų, užtat ryškiais taškais pažymi dirbtinius žemės palydovus ir branduolinių raketų trajektorijas, išraižo tuščią erdvę takais, kuriais mums teks vaikščioti po mirties.

Renata Šerelytė. Mėlynbarzdžio vaikai.
Romanas. - Vilnius, Alma littera, 2008